การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่

นางสาวหทัยรัตน์ เสียงดัง

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปริญญาครุศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนศึกษา ภาควิชาสารัตถศึกษา คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ปีการศึกษา 2546 ISBN 974-17-5430-2 ลิชสิทธิ์ของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING EDUCATIONAL QUALITY AND RESOURCE UTILIZATION OF SMALL PRIMARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF CHIANG MAI EDUCATIONAL SERVICE AREAS

Miss Hathairat Seangdung

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements

for the Degree of Master of Education in Development Education

Department of Foundation

Faculty of Education

Chulalongkorn University

Academic Year 2003

ISBN 974-17-5430-2

	ทางการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงาน เขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่
\$0.00	
โดย	นางสาวหทัยรัตน์ เสียงดัง
สาขาวิชา	พัฒนศึกษา
อาจารย์ที่ปรึกษา	ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์
	ะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย อนุมัติให้นับวิทยานิพนธ์ฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่ง
ของการศึกษาตามหร	จักสูตรปริญญามหาบัณฑิต
	คณบดีคณะครุศาสตร์
	คนบดคนะครุคาลสร
	(รองศาสตราจารย์ ดร. ไพฑูรย์ สินลารัตน์)
คณะกรรมการสอบวิเ	ทยานิพนธ์
	ประธานกรรมการ
	(รองศาสตราจารย์ ดร. จรูญศรี มาดิลกโกวิท)
	อาจารย์ที่ปรึกษา
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์)
	การามการ
	(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล)

การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากร

หัวข้อวิทยานิพนธ์

หทัยรัตน์ เสียงดัง: การนำเสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา สำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่. (PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING EDUCATIONAL QUALITY AND RESOURCE UTILIZATION OF SMALL PRIMARY SCHOOLS UNDER THE JURISDICTION OF THE OFFICE OF CHIANG MAI EDUCATIONAL SERVICE AREAS.) อ. ที่ปรึกษา: ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์, 189 หน้า. ISBN 974-17-5430-2

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์ เพื่อ (1) ศึกษาสภาพปัจจุบัน ปัญหาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทาง การศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ (2) ศึกษาการดำเนินการ และอุปสรรคในการแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ (3) เสนอแนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทาง การศึกษาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่โดยศึกษาจากโรงเรียน ประถมศึกษาขนาดเล็ก จำนวน 474 โรง ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่ 5 เขต และใช้เทคนิควิธีวิจัย แบบเดลฟายเพื่อศึกษาความคิดเห็นของผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 20 ท่าน สถิติสำคัญที่ใช้วิเคราะห์ ข้อมูล ได้แก่ ค่าเฉลี่ย ความถี่ ร้อยละ ความแปรปรวน สหสัมพันธ์ ผลการวิจัยพบว่า

- 1) คุณภาพการศึกษาที่วัดจากผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนรายวิชาภาษาไทยของนักเรียนชั้น ป.3 และ ป.6 ใน โรงเรียนขนาดเล็ก สูงกว่านักเรียนโรงเรียนขนาดกลางและขนาดใหญ่ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ . 05 ส่วน รายวิชาคณิตศาสตร์ ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนโรงเรียนขนาดเล็กและขนาดกลางไม่แตกต่างกัน แต่สูงกว่า โรงเรียนขนาดใหญ่ ทั้งระดับชั้น ป.3 และ ป.6 สำหรับทรัพยากรที่ใช้ในการจัดการศึกษา ค่าใช้จ่ายรายหัวของ โรงเรียนขนาดเล็กสูงกว่าโรงเรียนขนาดกลาง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ .05 ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนทั้งสอง วิชาของนักเรียนชั้น ป.3 และ ป.6 ไม่มีความสัมพันธ์กับขนาดโรงเรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อครู อัตราส่วนนักเรียนต่อหนังสือและค่าใช้จ่ายรายหัว
- 2) การดำเนินการแก้ไขปัญหาคุณภาพการศึกษาและการใช้ทรัพยากรทางการศึกษาโรงเรียนประถมศึกษา ขนาดเล็กมี 2 รูปแบบ คือ การจัดศูนย์โรงเรียน และการจัดการตามกฎหมาย มีอุปสรรคสำคัญ 5 ประการ คือ (1) บุคลากรไม่ต้องการให้ยุบโรงเรียน (2) ชุมชนไม่ร่วมมือ (3) งบประมาณค่าใช้จ่ายค่าพาหนะไม่เหมาะสม (4) งาน ธุรการไม่ลดลง (5) รวมโรงเรียนแล้วยังเป็นโรงเรียนขนาดเล็กเหมือนเดิม
- 3) แนวทางการพัฒนาคุณภาพการศึกษาสำหรับโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็กที่ไม่สามารถยุบรวมหรือ เลิกล้มได้ คือ (1) การจัดกิจกรรมการเรียนการสอนแบบรวมชั้นเรียน (2) จัดตารางสอนยึดหยุ่น (3)ชุมชนมีส่วนร่วม ในการเรียนการสอน (4) บริหารโดยใช้โรงเรียนเป็นฐาน ส่วนแนวทางพัฒนาการใช้ทรัพยากรทางการศึกษา คือ (1) การใช้นวัตกรรมการศึกษา (2) การใช้เทคโนโลยีที่เหมาะสม (3) การใช้ทรัพยากรทางการศึกษาร่วมกัน และ (4) การสนับสนุนช่วยเหลือของหน่วยงานอื่น ในระดับท้องถิ่น และระดับชาติ

ภาควิชา สารัตถศึกษา สาขาวิชา พัฒนศึกษา ปีการศึกษา 2546

##4483844527 : MAJOR DEVELOPMENT EDUCATION

KEY WORD: SMALL SCHOOL / PRIMARY SCHOOL / EDUCATIONAL QUALITY / RESOURCE UTILIZATION

HATHAIRAT SEANGDUNG: PROPOSED GUIDELINES FOR ENHANCING EDUCATIONAL

9

QUALITY AND RESOURCE UTILIZATION OF SMALL PRIMARY SCHOOLS UNDER THE

JURISDICTION OF THE OFFICE OF CHIANG MAI EDUCATIONAL SERVICE AREAS.

THESIS ADVISOR: ASST.PROF. PRUET SIRIBANPITAK, Ph.D., 189, pp. ISBN 1974-17-5430-2.

The purposes of this research were 1) to study of the existing situation, educational quality and educational resources utilization of small primary schools under the jurisdiction of the office of Chiangmai educational service areas 2) to

study the implementation and obstacles of solving the educational quality and educational resources utilization

problems of small primary schools under the jurisdiction of the office of Chiangmai educational service areas. 3) to

proposed quidelines for enhancing educational quality and educational resources utilization of small primary schools

under the jurisdiction of the office of Chiangmai educational service areas. The samples consists of the 474 small primary

schools and uses the Delphi technique to study 20 experts' opinion. The data were analyzed by using mean, frequency,

percentage, variance, and correlation. The findings were as follows,

1) The educational quality in terms of learning achievement in Thai language of students in Pratom suksa 3 and 6

in small primary schools were higher than those in medium and large schools sigfinicantly at the .05 level of significance.

Learning achievement in mathmetics of students in Pratom suksa 3 and 6 of small and medium school were not different

but higher than those in large schools. Concerning the educational resources utilization, costs per head of small schools

was higher than those in medium schools sigfinicantly at the .05 level of significance. The learning achievement in

Thai language and mathmetics of Pratom suksa 3 and 6 were not related with school size, student per teacher ratio, student per classroom ratio, book per student ratio and costs per student.

2) The implementation of the educational quality problem solving and resources utilization in small primary

schools under the jurisdiction of the office of Chiangmai educational service areas have two models. The first one was

the centered school. The second was law enforcement. There were five obstacles; - (1) disagreement of teachers, (2) non-cooperation of people, (3) inappropriate of budget for transportation, (4) remaining of office work, (5) remaining of

school size.

3) The guidelines for enhancing the educational quality of small primary schools are; 1) to organize multi-

grade classroom, 2) to implement flexible class schedules, 3) to utilize community participation, and 4) to introduce the

school - based management. The guidelines for educational resources development utilizing are 1) using education

innovation, utilizing an appropriate technology, 3) shared educational resources, and 4) the support of other institutions

at local and national levels.

Department

Foundations of Education

Student's signature Hathairat Seandling Advisor's signature....

Field of study

Development Education

Academic year 2003

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์เล่มนี้สามารถสำเร็จลุล่วงไปได้ด้วยดี ด้วยความช่วยเหลือและ สนับสนุนจากบุคคลสำคัญหลายท่าน ขอขอบพระคุณอาจารย์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. พฤทธิ์ ศิริบรรณพิทักษ์ อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ที่ให้ความเมตตาชี้แนะแนวทางที่เป็นประโยชน์ต่อ การศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. กรรณิการ์ สัจกุล และ รองศาสตราจารย์ ดร. จรูญศรี มาดิลกโกวิท ที่ได้ให้คำแนะนำและสละเวลาเป็นกรรมการอ่านวิทยานิพนธ์

ขอขอบคุณกลุ่มเพื่อนพัฒนศึกษาที่คอยสอบถามสารทุกข์สุกดิบเสมอมา ที่ขาด ไม่ได้ คือ พ่อ แม่ และพี่น้อง ที่เข้าใจและสนับสนุนการศึกษาในครั้งนี้ รวมถึงเป็นกำลังใจอย่างดี ยิ่ง ขอขอบพระคุณทุกท่าน ณ ในโอกาสนี้

> หทัยรัตน์ เสียงดัง พฤษภาคม 2547

สารบัญ

		หน้า
บทคัดย่อ	ภาษาไทย	1
บทคัดย่อ	ภาษาอังกฤษ	ৰ
กิตติกรรม	มประกาศ	ฉ
สารบัญ.		ช
สารบัญต	าราง	ฌ
สารบัญแ	เผนภาพ	Ð
บทที่ 1	บทน้ำ	1
	ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา	1
	ปัญหาการวิจัย	8
	วัตถุประสงค์การวิจัย	8
	ขอบเขตการวิจัย	9
	คำจำกัดความที่ใช้ในการวิจัย	12
	วิธีดำเนินการวิจัย	13
	ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ	14
บทที่ 2	เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง	15
	ตอนที่ 1 ความหมายของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก./	15
	ตอนที่ 2 การเกิดโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	16
	ตอนที่ 3 นโยบายและแนวทางการแก้ไขปัญหาโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก	20
	ตอนที่ 4 ทรัพยากรการศึกษา	22
	ตอนที่ 5 คุณภาพการศึกษา	32
	ตอนที่ 6 งานวิจัยที่เกี่ยวซ้อง	38
บทที่ 3	วิธีการดำเนินวิจัย	52
	วัตถุประสงค์ข้อที่ 1	52
	วัตถุประสงค์ช้อที่ 2	57
	วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	57
บทที่ 4	ผลการวิเคราะห์ข้อมูล	61
	วัตถุประสงค์ข้อที่ 1	65
	วัตถุประสงค์ช้อที่ 2	87
	วัตถุประสงค์ข้อที่ 3	105

สารบัญ (ต่อ)

I

	ผ เร⊓ะกิ (ы.ค.)	หน้า
บทที่ 5	สรุปผลการวิจัย อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	129
	สรุปผลการวิจัย	129
	อภิปรายผล	142
	ข้อเสนอแนะ	148
รายการชื่	้างอิง	149
ภาคผนวก		154
	ภาคผนวก ก	155
	ภาคผนวก ข	157
	ภาคผนวก ค	170
	ภาคผนวก ง	173
	ภาคผนวก จ	175
	ภาคผนวก ฉ	181
ประวัติผู้	ทำวิทยานิพนธ์	189

สารบัญตาราง

ตารา	งที	หน้า
1	เปรียบเทียบงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษา จำแนกตามหน่วยงานที่	2
	รับผิดชอบ ระดับประถมศึกษามัธยมศึกษา และอุดมศึกษา ปึงบประมาณ	
	2546	
2	เปรียบเทียบการใช้ครู การใช้อาคารสถานที่ การใช้งบประมาณ ของโรงเรียน	5
	ประถมศึกษาจำแนกตามขนาด	
3	จำนวนโรงเรียนทั้งหมด โรงเรียนขนาดเล็ก และโรงเรียนที่รวมกับโรงเรียนอื่น	18
4	ลักษณะมุมมองของหน่วยราชการและระดับประชาชนที่มีต่อโรงเรียน	19
5	ปัญหาที่ส่งผลกระทบต่อคุณภาพการเรียนการสอน	45
6	กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	53
7	ข้อมูลกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์การใช้ทรัพยากร	54
8	จำนวนครู นักเรี่ยนและอัตราส่วนครูต่อนักเรียน สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	67
	เชียงใหม่	
9	การจัดครูเข้าสอนในโรงเรียนขนาดต่างๆ ตามสภาพเป็นจริง	68
10	คะแนนเฉลี่ย (\overline{X}) และ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (%) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	69
	รายวิชาภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (คะแนนเต็ม 30	
	คะแนน)	
11	คะแนนเฉลี่ย (\overline{X}) และ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (%) ของผลสัมฤทธิ์ทางการรายวิชา	70
	คณิตศาสตร์ ของนักเรียนขั้นประถมศึกษาปีที่ 3 (คะแนนเต็ม 30	
	คะแนน)	
12	คะแนนเฉลี่ย (\overline{X}) และ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (%) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	71
	รายวิชา ภาษาไทย ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (คะแนนเต็ม 40 คะแนน)	
13	คะแนนเฉลี่ย (\overline{X}) และ คะแนนเฉลี่ยร้อยละ (%) ของผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน	72
	รายวิชาคณิตศาสตร์ ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 (คะแนนเต็ม 40	
	คะแนน)	
14	ผลการวิเคราะห์ความแปรปรวนเพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ย	73
	คะแนน ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนนักเรียน ชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 และ 6 ตาม	
	ขนาดโรงเรียน	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตาร'	างที่	หน้า
16	ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ในรายวิชาภาษาไทย และ	76
	คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 3 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	
	เชียงใหม่	
17	ผลการประเมินคุณภาพการศึกษาระดับชาติ ในรายวิชาภาษาไทย และ	77
	คณิตศาสตร์ของนักเรียนชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 สำนักงานเขตพื้นที่การศึกษา	
	เชียงใหม่	
18	จำนวนโรงเรียน นักเรียน บุคลากร กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิเคราะห์	78
19	จำแนกตามขนาด ของโรงเรียนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ ในการวิเคราะห์	79
20	ผลการวิเคราะห์ผลของขนาดโรงเรียนและเขตพื้นที่ที่มีต่อจำนวนหนังสือ	80
	ห้องสมุด	
20	ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรเฉลี่ยต่อหัว จำแนกตามขนาดและเขตพื้นที่	80
21	ค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรเฉลี่ยต่อหัว จำแนกตามขนาดและเขตพื้นที่	80
22	ผลการวิเคราะห์ผลของขนาดโรงเรียนและเขตพื้นที่ที่มีค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร	81
23	ค่าใช้จ่ายพื้นฐานเฉลี่ยต่อหัว จำแนกตามขนาดและเขตพื้นที่	82
24	ค่าใช้จ่ายดำเนินการเฉลี่ยรายหัว จำแนกตามขนาดและเขตพื้นที่	83
25	ผลการวิเคราะห์ผลของขนาดโรงเรียนและเขตพื้นที่ที่มีค่าใช้จ่ายดำเนินการเฉลี่ย	84
	ต่อหัว	
26	วิเคราะห์ข้อมูลจำนวนนักเรียน ครู ห้องเรียน หนังสือเรียนค่าใช้จ่ายต่อหัว	85
	นักเรียน ในโรงเรียนแต่ละขนาด	
27	ค่าสหสัมพันธ์ระหว่างผลสัมฤทธิ์(รวมวิชาภาษาไทยและคณิตศาสตร์ทางการ	90
	เรียน ขนาดโรงเรียน เขต พื้นที่ อัตราส่วนครูต่อนักเรียน อัตราส่วนครูต่อห้อง	
	เรียน อัตราส่วนนักเรียนต่อห้อง อัตราส่วน หนังสือนักเรียน ค่าใช้จ่ายราย	
	หัว	
28	รูปแบบการจัดศูนย์โรงเรียน	100
29	ผลการเปลี่ยนแปลง จำนวนโรงเรียน อัตราส่วนครูต่อโรงเรียน ครูต่อนักเรียน	106
	ห้องต่อนักเรียน	

สารบัญตาราง (ต่อ)

ตารา	างที่	หน้า
30	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยของแนวทางการจัด กิจกรรม	109
	การเรียนการสอนของโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับค่ามัธย	
	ฐานสูงสุดถึงต่ำสุด	
31	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยของแนวทางการบริหารงานใน	112
	โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับจากค่ามัธยฐานสูงสุดถึงต่ำสุด	
32	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยของแนวทางการ ให้ ชุมชนมีส่วน	114
	ร่วมในการจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับจาก	
	ค่ามัธย ฐานสูงสุดถึงต่ำสุด	
33	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยของแนวทางการใช้นวัตกรรมใน	116
	การจัดการศึกษาในโรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับจากค่ามัธย	
	ฐานสูงสุดถึงต่ำสุด	
34	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยของแนวทางในการให้หน่วยงาน	120
	ที่รับผิดชอบดูแล โรงเรียนประถมศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับจากค่ามัธย	
	ฐาน สูงสุดถึงต่ำสุด	
35	ผลการวิเคราะห์ข้อความเกี่ยวกับความเห็นด้วยกับข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย	127
	สำหรับโรงเรียนประถม ศึกษาขนาดเล็ก โดยเรียงลำดับจากค่ามัธยฐานสูงสุด	
	ถึงต่ำสุด	

สารบัญแผนภาพ

แผนภา	พที่	หน้า
1	อัตราการเพิ่มประชากรต่อปีของประเทศไทย	3
2	การประมาณประชากรของประเทศไทย ปี พ.ศ. 2542-2559	3
3	โรงเรียนประถมศึกษาขนาดต่างๆ ของสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาเชียงใหม่	66
4	โรงเรียนประถมศึกษาขนาดต่างๆ จำแนกตามเขตพื้นที่การศึกษา ปีการศึกษา	66
	2545	
5	การกระจายค่าใช้จ่ายด้านบุคลากรเฉลี่ยต่อหัวจากกลุ่มตัวอย่าง	81
6	สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านบุคลากร และค่าใช้จ่ายพื้นฐาน ที่ใช้ในการจัดการศึกษา	83
7	สถิติประชากรทะเบียนในเขตจังหวัดเชียงใหม่ พศ. 2540-2545	87
8	จำนวนนักเรียนเข้าเกณฑ์ ชั้น ป.1 พ.ศ.2538-2545 จำแนกเขตพื้นที่การศึกษา	88
9	รูปแบบการเรียนรวมทุกชั้นเรียน	91
10	รูปแบบการเรียนรวมบางชั้น	92
11	การรวมเรียนช่วงชั้น	93
12	การจัดศูนย์อนุบาลตำบล	94